DOI 10.31558/2519-2949.2025.2.18
УДК 327,51=161,1(061/068)"+"(5-014)

ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-3626-7260
Покась М. С., Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

ВСТАНОВЛЕННЯ КОРДОНІВ КНР ІЗ КРАЇНАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ: ІСТОРІЯ ТА НАСЛІДКИ

У статті розглядається процес врегулювання прикордонних проблем КНР з Казахстаном, Киргизстаном та Таджикистаном. Проблема кордонів у регіоні мала довгу і дуже складну історію, у якій були задіяні численні держави, які існували на території сучасної Центральної Азії. З одного боку, точна делімітація та демаркація кордонів у історичні часи була неможлива, а з XIX сторіччя питання кордонів залежало від позиції спочатку Російської імперії, а потім СРСР. Обидві ці країни не розглядали Китай як рівного, тому питання кордонів найчастіше вирішалося «на місцях» та не документувалося досить точно. Таким чином, з 1991 року виникли численні проблеми у демаркації кордонів нових держав та КНР, які ускладнювалися процесом державотворення у перших та деякій неготовності Пекіну до виникнення на його кордоні нових держав та численними негативними наративами минулого. Основні імперативи зовнішньої політики КНР формувалися у відповідь на міжнародні зміни і тому мали реактивний характер. При цьому яскраво видимою була спроба Китаю вирішити внутрішні проблеми за рахунок співпраці із державами Центральної Азії. Переговори про встановлення спільних кордонів між Китаєм та центральноазійськими республіками у 1990-х роках відіграли основоположне значення для встановлення добросусідських стосунків між Центрально-Азійськими республіками та Китаєм, що вигідно відрізняло аналогічний процес з іншими сусідами, але саме під час врегулювання прикордонних проблем Пекін отримав деяке територіальне прирощення, що було просто неможливо у попередній період, уникнувши погіршення відносин з сусідами, і, таким чином, ізоляції країни у регіоні та на міжнародній арені. Таким чином, при встановленні кордонів з республіками Центральної Азії Китайська Народна Республіка повністю виконала власні політико-дипломатичні завдання.

***Ключові слова**: КНР, Центральна Азія, кордони, історія міжнародних відносин, лімологія.*

Постановка проблеми. Після розпаду СРСР актуалізувалася проблема кордонів між КНР та новими країнами Центрально-Азійського регіону (ЦАР). У попередні століття її вирішення були неможливі із-за позиції спочатку Російської Імперії, потім СРСР. В цілому успішне розв'язання прикордонної проблеми на базі двосторонньої вигоди стало прикладом великого політико-дипломатичного успіху. Втім, вітчизняна історіографія не приділяє цьому кейсу уваги, саме тому його вивчення стає вкрай актуальним.

Таким чином, **мета статті** – вивчення китайського досвіду у вирішенні прикордонних проблем на прикладі ЦАР.

Виклад основного матеріалу. На західному краю континентального Китаю починаються гори Тянь-Шань. Вони проходять крізь найбільшу територіальну одиницю КНР – Сінцзян-Уйгурський автономний район – і закінчуються на заході Киргизстану.

Китайська армія лише один раз виходила за межі цих гір і вщент була розбита халіфатом Аббасидів у 751 році у битві при Таласі. Відтоді китайський вплив у Середній Азії був обмежений Джунгарською рівниною (Джунгарія) і Таримським басейном (Кашґарія), в якому китайці змогли закріпитися лише у другій половині XVIII століття (всупереч офіційним заявам про присутність у цих містах від III століття до н. е.). Решту Середньої Азії (крім монгольського степу, який залишився за Китаєм після монгольської навали) протягом XIX століття повільно захопила царська Росія, а після неї керувати землями продовжив Радянський Союз. Таким чином, наприкінці XIX століття регіон поділили між собою Російська імперія та китайська імперія династії Цін [10, с. 88].

Такий статус-кво зберігався протягом століття, аж поки світ не став свідком розпаду Радянського Союзу. Центральноазійські республіки (ЦАР) глибоко переживали через крах радянської системи та

© Покась М. С., 2025

останніми проголосили свою незалежність. У той час як на заході СРСР вирували демократичні фронти та прокидались націоналісти, у ЦАР період 1989-1991 років було тихо за винятком однієї події: зіткнення узбеків та киргизів у киргизькому місці Ош у 1990 році [7, с. 41]. Такий спокій можна пояснити особливими стосунками, що склались між ЦАР та Москвою, де наріжну роль зіграла кланова патримоніальна система суспільства.

Для Китаю розпад радянського блоку підлив масла в огонь і без того палких переживань місцевої комуністичної верхівки. У 1989 році після придушення протестів на площі Тяньаньмень комуністична партія Китаю (КПК) відчувала себе у стані облоги як на міжнародній арені, так і всередині країни. Ззовні демократичний світ – основний спонсор економічного росту Китаю – у відповідь на жорстокість китайського уряду залишив країну в дипломатичній ізоляції й під тиском економічних санкцій. Всередині країни проходили мітинги, що нагадували Тяньаньмень у мініатюрі, та активізувались національні меншини: у квітні 1990 року відбулися масові протести у Сінцзяні [3, с.332]. На додачу під тиском демократичних протестів пав основний ідеологічний «колега» Китаю – Радянський Союз із усією розбудованою навколо нього економічною та безпековою інфраструктурою (РЕВ, ОВД).

Крім цього, у самій КПК загострилася дилема з приводу подальшого розвитку Китаю: згортати реформи та повертатись до вже відомих шляхів соціалістичного будівництва, на чому наголошував прем'єр-міністр КНР Лі Пен, чи поглиблювати демократичні реформи у країні, як вважав Генеральний секретар КПК Джао Цзиян. Ці суперечки, баланс в яких підтримував Голова КНР Ден Сяопін, супроводжували всю історію Китаю протягом 1980-х років. Фінальним акордом стала реакція еліт на протести 1989 року. Ден Сяопін виступив за збереження політичної монополії КПК і домігся відставки Джао Цзияна – єдиного, хто не підтримав введення воєнного стану у відповідь на демонстрації. Слідом за ним зникло ціле крило «радикальних реформістів» у лавах КПК. Однак Ден не збирався повертатись до минулого і водночас із придушенням «радикальної» частини партії активно почав налаштовувати «консерваторів» на реформістський лад. Після відомої подорожі Дена Сяопіна на південь Китаю у 1992 році, реформи вдалося продовжити. У результаті була встановлена єдність у поглядах КПК щодо майбутнього Китаю. Однак ані зовнішню блокаду, ані внутрішнє незадоволення діяльністю КПК зняти ще не вдалося і Китай почав діяти. Саме у цей час з'являються п'ять незалежних республік у Середній Азії.

Китай одразу визнав нові держави і встановив офіційні дипломатичні стосунки. Реакція КНР не мала суто технічного характеру: йшла боротьба двох Китаїв за визнання новими державами. Комуністичний Китай побоювався, що ініціативу перебере на себе Китайська Республіка, розташована на острові Тайвань. Саме у цей час проходила демократизація тамтешнього режиму, а при владі знаходився антикомуніст Лі Денхуей, який, серед іншого, виступав за проголошення островом незалежності, що суперечило не тільки політиці «одного Китаю», яку проводила КНР, а й програмі найвпливовішої тоді партії Гоміньдан, членом якої і був Лі. У результаті його діяльності, протягом 1992-1994 років у Ризі повноцінно працювало консульство Китайської Республіки; були встановлені напівофіційні контакти із Чехією, Польщею, Україною, де певні представники місцевих еліт розглядали можливість офіційного встановлення відносин із Тайванем, що викликало занепокоєння у КНР [1, с. 102].

Однак, важливішою проблемою у цей час було питання кордонів [11, с. 138]. Переговори про встановлення радянського-китайського кордону (попередні домовленості з СРСР стосувались тільки східного сектору кордону, який пролягав між КНР та РФ) було призупинено, адже сусідами тепер стали чотири республіки – Російська Федерація, Казахстан, Киргизстан та Таджикистан. Тейлор Фревел писав, що така нагальність у переговорах із боку Китаю пояснювалася тиском на державу зсередини. Бажаючи здобути союзників для попередження потенційного виходу національно-визвольних рухів за кордон, Китай був ладен піти на поступки заради консолідації режиму. Тому збереження претензій на прикордонні території для Китаю мало зависоку ціну, «позаяк вони [претензії] блокували співпрацю, яка була необхідною для збереження внутрішньої безпеки»[5, с. 158].

Отже, географічно у цей період Китай здебільшого взаємодіяв із трьома новими державами на кордоні – Казахстаном, Киргизстаном та Таджикистаном. Щодо інших центральноазійських республік, то Узбекистан почав активно розвивати стосунки із КНР після приєднання до Шанхайської організації співробітництва (ШОС) у 2001 році, а останньою країною, що почала співпрацю з Китаєм став Туркменістан: їх зближення передусім пояснювалося виходом КНР на ринок природнього газу

Туркменістану у другій половині 2000-х років.

Якщо розглянути питання кордонів детальніше, слід зауважити, що кордон Китаю із трьома новими республіками мав непросту історію. Протягом XIX століття між двома імперіями кордон визначався за Чугучаським (Тарбатагайським) протоколом 1868 року та Санкт-Петербурзьким договором 1881 року. Обидва документи пізніше Китай оголосив нерівноправними та вимагав їхнього перегляду. Мао Цзедун заявляв, що в цілому через «нерівноправні договори» Китай втратив території площею 1,5 мільйона км2 [9, с. 218-219]. Частина китайських претензій стосувалася Памірських гір, розділених між Російською та Британською імперіями за договором 1895 року.

У 1960-х роках вперше до проблеми остаточного визначення кордонів дійшли СРСР та КНР – де-факто наступники імперських урядів. У 1964 році було досягнуто консенсусу з приводу східного сектору кордону (сучасний кордон між РФ та КНР). Сторони обговорили стан західного сектору (сучасний кордон між Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном та РФ із одного боку та КНР – із іншого), однак, переговори передчасно завершились через незгоду сторін [5, с. 121-123]. У 1965 році Мао пішов на відкритий розрив стосунків із СРСР.

У 1980-х роках за Горбачова почалася нормалізація радянсько-китайських відносин. Були відновлені переговори з приводу кордону, які продовжили з того ж місця, де їх закінчили у 1964 році. За основу бралися минулі домовленості та статус-кво. У 1989 році Китай зменшив свої претензії з 1,5 млн. км2 до 34 тис. км2 [9, с. 219].

До розпаду СРСР сторони встигли вирішити тільки питання східного сектору кордону (про що писалось вище), тож Китаю довелося продовжувати переговори уже з трьома незалежними республіками. Китай використовував два підходи: двосторонній, де ухвалювали більшість рішень, та багатосторонній, де у переговорах із одного боку брали участь РФ та центральноазійські республіки, а з іншого – Китай.

Логіка багатосторонньої співпраці була проста: кордони новостворених республік патрулювали російські військові, а російські дипломати мали необхідні знання щодо історії проблеми та шляхів її вирішення [5, с. 159]. У результаті у 1992 році Китай та сусідні центральноазійські республіки «підписали […] документ, у якому сторони «у принципі» погоджуються із визначеним кордоном» [2, с. 26-27]. Наперед можна зазначити, що претензії Китаю щодо кордону не мали принципової ваги для КНР. Територіальні суперечки здебільшого відбувалися на землях, які не мали для Китаю символічного значення (як Тайвань, Гонконг чи Макао), також на кордоні з Центральною Азією не було територій, які виділялися би багатством мінеральних ресурсів; на порядку денному були безлюдні степи та гори.

У 1993 році почалися переговори з приводу кордону між Китаєм та Казахстаном. Йшлося про 11 суперечливих ділянок кордону. Результати співпраці були зафіксовані у договорі 1994 року, де було вирішено долю 8 ділянок та у додаткових договорах 1997 та 1998 років, де визначили решту. У першому договорі сторони розділили Аласький прохід, Китай отримав землі навколо джерела річки Хорґос і відмовився від решти претензій (5, с. 160]. Пожвавлення переговорів у другій половий 1990-х років Т. Фревел пов’язав із наростанням нестабільності у КНР [5, с. 162]. Саме у 1997 році відбулося Їнінське повстання уйгурів, яке викликало побоювання у китайської верхівки, що нестабільність може перекинутись у сусідній регіон або буде підтриманою сусідніми урядами. У результаті Казахстан, як і решта сусідніх республік, засудив діяльність протестувальників та поновив запевнення у підтримці китайського уряду. У ході переговорів сторони успішно домовилися про розподіл решти територій на останніх трьох ділянках кордону. У 1996 році вперше зібралася комісія для демаркації китайсько-казахського кордону, а у 2001 році повідомлялося про виставлення більше 548 маркерів [5, с. 163]. Остаточно всі формальності було завершено у 2002 році. За результатами переговорів Китай отримав приблизно 34 відсотки від 2420 км2 спірних територій.

Вирішення долі китайського-киргизького кордону почалося у рамках багатосторонньої конференції для визначення кордонів Китаю з пострадянськими республіками 1992 року. Переговори були дещо прискорені у 1994 році і у 1996 році був підписаний договір про кордони, в якому сторони домовились про розділ шести з семи спірних ділянок. Остання ділянка кордону стосувалась регіону Узонґу-Кууш, її стан визначили у договорі 1999 року. Переговори з Киргизстаном мали свої складнощі. Китайська сторона зі скепсисом ставилася до режиму Аскара Акаєва, який позиціонував себе як прозахідний політик. До того ж у першій половині 1990-х років Акаєв був єдиним лідером серед центральноазійських республік, який вирішив провести ґрунтовну лібералізацію режиму, так що свобода слова у Киргизстані дозволяла відкрите обговорення політичних питань. Тож дебати про

киргизько-китайський кордон швидко здобули вагоме місце у киргизькому дискурсі, а напливи «зрадофільства» ускладнювали процес ратифікації обох договорів [9, с. 220]. Особливо гостро киргизьке суспільство сприйняло компроміс, відображений у додатковій угоді 1999 року. За ним Китай отримував 90 000 гектарів регіону Узонґу-Кууш у обмін на дві третини священної гори Хан-Тенґрі. Узонґу-Кууш був одним із небагатьох регіонів, придатним для сільського господарства. Крім того, на цій території була єдина дорога, що об'єднувала три прикордонні пункти Киргизстану, там брали початок річка Сариджаз та власне Узонґу-Кууш [9, с. 220]. Тому втрата регіону негативно позначилася на економічному розвиткові Киргизстану, ускладнила ситуацію з водними ресурсами та патруль кордонів. Ратифікація договору 1999 року проходила на фоні придушення протестів та демонстрацій; режим А. Акаєва на той час уже еволюціонував у бік «м'якого авторитаризму». Проте, незважаючи на явне незадоволення парламенту, договір було ратифіковано у 2002 році. Ратифікація нанесла значний удар по популярності Акаєва і стала одною з причин Тюльпанової революції 2005 року, під час якої Акаєв покинув країну. До влади прийшов Курманбек Бакієв, який активно користувався сінофобськими лозунгами [7, с. 217], однак жодного договору, укладеного з КНР не розірвав; навпаки, протягом 2009 року було успішно закінчено демаркацію кордону. Китай отримав приблизно 32 відсотки від 3656 км2 спірних із Киргизстаном територій.

Переговори Китаю з Таджикистаном були найдовшими. По-перше, через громадянську війну у Таджикистані (1992-1997), по-друге, китайці неохоче йшли на поступки таджикам і після війни. На переговорах йшлося про три ділянки кордону: дві відносно невеликі за площею території долини Маркансу та узбелського проходу та Памірські гори. Обсяг китайських претензій сягав 28 тис. км2, що робило Памір найбільшою спірною ділянкою на переговорах із центральноазійськими республіками [5, с. 164-165]. Протягом громадянської війни у Таджикистані Китай не квапився з переговорами: китайська сторона чекала на стабілізацію у країні режиму Емомалі Рахмона і побоювалася, що тиск на уряд лише посилить популярність ісламістської опозиції. Тож китайсько-таджицькі переговори почалися лише після 1997 року, коли уряд уклав мирний договір із представниками опозиції. У 1999 році було підписано перший договір про китайсько-таджицький кордон, в якому сторони вирішили всі розбіжності, крім памірського сектору. Китай повністю відмовився від претензій на Узбелський прохід, а долину Маркансу сторони розділили навпіл. Щодо Памірських гір, то Китай пішов на компроміс: китайська сторона зменшила запит на переговорах із 28 до 1 тис. км2, визнавши, що первинні вимоги були недоречними. Якщо у переговорах із СРСР це була одна зі «звичайних» суперечок, то тепер виходило, що Китай претендував на 20 відсотків площі Таджикистану. Після перегляду Китаєм своєї позиції, Таджикистан погодився на компроміс. Неформального консенсусу сторони досягли у 2000 році, а офіційно договір було підписано у 2002 році [5, с. 165-166]. Проте ратифікація затяглася до 2011 року (Gleason, 2013). Таджикистан обміняв реалізацію договору на списання Китаєм частки боргу, який Таджикистан активно накопичував протягом 2000-х років. Демаркація кордону почалась у 2006 році та була завершена у 2013 році. Тут Китай отримав лише 4 відсотки від 28 430 км2 спірних територій.

Характерною рисою переговорного процесу Китаю з сусідніми ЦАР, була заздалегідь визначена компромісна позиція Китаю. Такий хід спочатку здається контр-інтуїтивним. Перша половина 1990-х років – пік слабкості новостворених республік. У Росії проходить «шокова терапія», яка вкрай негативно позначилася на економіці, а сам уряд реформаторів надавав пріоритет у зовнішній політиці європейському напряму. У центральноазійських республіках проходить жорсткий економічний спад через розрив традиційних економічних зв'язків із Москвою та втрати економічної допомоги від північного сусіда. За класичною «силовою» логікою було би розумніше використати цей момент для закріплення своєї гегемонії у регіоні, або принаймні вимагати великих концесій. Однак Китай займає прямо протилежну позицію. Щоб її зрозуміти нам потрібно подивитись на ситуацію у північно-західному Китаї, а саме у Сінцзяні.

Сінцзян-Уйгурський автономний район (СУАР) був створений китайською владою у 1955 році, замінивши статус провінції. Він є найбільшим за розмірами серед інших територіальних одиниць Китаю. Площа району становить близько 1,7 млн. км2. При цьому у регіоні вкрай низька густота населення: за підрахунками 2018 року СУАР населяє лише 24,8 млн. осіб. При цьому у СУАР можна спостерігати характерну для багатьох прикордонних районів КНР етнічну композицію – приблизно половину населення складають національні меншини. Найбільшою серед них є уйгури (12 млн.), корінне населення району. На початку правління КПК (1940-1950-і роки) уйгури складали абсолютну (90%+) більшість, проте через активну колонізацію китайцями, їхня частка з часом ставала дедалі

меншою. Інструментом китайської колонізації стали військові поселення, які, поміж іншим, займалися придушенням неодноразових повстань уйгурів. У мисленні китайських військових переважала концепція «доміно», за якою втрата СУАР означала втрату сусідньої Внутрішньої Монголії, а втрата Внутрішньої Монголії відчиняла двері для наступу на сам Китай [3, с. 78]. Враховуючи ріст напруження у радянсько-китайських відносинах у 1950-х роках, китайське командування всерйоз розглядало можливість війни з Радянським Союзом. Страх був посилений історичними прикладами: у 1930-х та 1940-х роках, під час громадянської війни у Китаї, Радянський Союз проводив активну зовнішню політику у Сінцзяні: поставляв зброю та радників місцевим лідерам, підтримував прорадянських політиків [3, с. 81]. Тому не здається дивним, що у цей час було проведено дві спроби створення на територіях Сінцзяну незалежної уйгурської держави – Східного Туркестану – почасти за сприяння СРСР, що викликало обурення у китайців. Захопивши регіон наприкінці 1940-х років, комуністичний Китай гостро відчував загрозу своєму пануванню, як зсередини (через регулярні повстання уйгурів), так і ззовні (через втручання СРСР у справи регіону). Мао Цзедун намагався «замирити» регіон, інтегрувавши його до китайської політичної системи й водночас ізолювавши від решти світу, особливо від СРСР.

Після приходу до влади Ден Сяопіна у 1976 році ізоляціонізм поступився відкритості. На думку китайського керівництва, інтеграція СУАР у міжнародну торгівлю мала принести економічний розвиток, а той – безпеку через ліквідацію нерівності. Справа в тім, що модернізація Китаю проходила дуже нерівномірно, у результаті чого східні прибережні регіони розвивалися значно швидше, аніж західні. На додачу, в рамках самого регіону китайці найчастіше були багатшими, ніж представники національних меншин, що також обурювало останніх. Відповідно розвиток Сінцзяну та «вирівнювання» його показників стало на порядок денний. До того ж через взаємозалежність, що виникла би внаслідок економічної інтеграції Сінцзяну, можна було «прив'язати» СУАР до Китаю, перетворивши регіон на «міст» до центральних та прибережних провінцій. Водночас основною економічного розвитку вважалась безпечність СУАР, що, якщо не посилювало, то принаймні підтримувало жорсткий контроль регіону місцевим урядом [3, с. 82]. Протягом наступних років Китай починає поступово проводити економічну лібералізацію у Сінцзяні, що поєднувалося зі зменшенням тиску на національні меншини. СУАР вирішили зорієнтувати на розвиток торговельних відносин зі своїми географічними сусідами – центральноазійськими (на той час радянськими) республіками. Якраз протягом цього періоду починається нормалізація китайсько-радянських відносин, що полегшило перебіг нової стратегії.

Проте згодом нова стратегія принесла не зовсім бажані результати. Економічний ріст СУАР приваблював китайських переселенців. Саме вони здебільшого і отримували нові робочі місця, а уйгури, замість робочих місць, здобули ненависних сусідів-китайців. Ріст китайського населення, з одного боку, викликав незадоволення національних меншин, із якими Китай так хотів примиритися, з іншого – напади на китайців у результаті міжетнічних зіткнень викликали негайну реакцію уряду у вигляді масових арештів. У 1990-х роках двома хвилями проходять масові протести уйгурського населення: у 1990 та 1997 роках відповідно. Саме у цей час центральноазійські республіки проголошують свою незалежність.

Зважаючи на таку вагому роль, яку для Китаю грає Сінцзян, Майкл Кларк підкреслив, що зовнішня політика КНР щодо ЦАР у цей час та у майбутньому прямо пов'язана з питаннями безпеки Сінцзяну, і що Китай, реагуючи на розпад СРСР, розглядав ЦАР крізь призму своїх проблем у СУАР [3, с. 99]. На основі цієї логіки серед спеціалістів існував широкий консенсус із приводу сутності зовнішньої політки Китаю щодо ЦАР у 1990-х роках: Китай хотів здобути союзників у регіоні, щоб виключити будь-яку загрозу своєму пануванню у Сінцзяні ззовні та зсередини. Для цього потрібно було: а) вирішити питання кордонів для чіткого їх контролю; б) «відкрити» Сінцзян економічно, розширивши торговельні стосунки із сусідами; в) максимально обмежити вплив уйгурських угрупувань ззовні. Відповідно, стратегія натиску лише погіршила би зовнішньо- та внутрішньополітичні позиції Китаю, бо за мовчазною згодою пострадянських республік крилася би ненависть, яка могла сприяти подальшій ізоляції Китаю, що було би катастрофою для уряду, зважаючи на контекст подій, описаних на початку статті. Натомість, завдяки компромісу Китай вправно виконав всі вищезазначені завдання: у переговорах із сусідами питання кордонів нарешті було вирішено. Торговельні та безпекові угоди супроводжували переговори про кордони. Так Китай здобув гарантії всіх сусідніх ЦАР сприяти викриттю уйгурських угрупувань, що несуть загрозу КНР. У 1996 році було створено «Шанхайську п'ятірку» (КНР, РФ, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан),

де питання патрулювання кордону та зменшення збройних сил на прикордонних територіях (демілітаризація внаслідок нормалізації) було виведено на рівень багатосторонньої взаємодії. і у подальшому зібрання «п'ятірки» стали основою для співпраці держав у галузі безпеки, економіки (особливо енергетики), культури та транспорту.

Висновки. Підбиваючи підсумки, можна сказати, що Китай спочатку не мав стратегії для взаємодії із ЦАР: незалежність республік, як і розпад СРСР, були неочікуваною подією для всіх. На перших порах зовнішня політика Китаю формально ґрунтувалася на загальних принципах «мирного співіснування», висунутих Мао Цзедуном за перших часів існування КНР. Така узагальнена позиція свідчила про неготовність китайського уряду до появи нових незалежних держав і, як наслідок, відсутність особливого підходу до ЦАР. Основні імперативи зовнішньої політики КНР формувалися у відповідь на міжнародні зміни і тому мали реактивний характер. При цьому яскраво видимою була спроба Китаю вирішити внутрішні проблеми («заспокоєння» Сінцзяну) за рахунок співпраці із ЦАР. Таким чином, переговори про встановлення спільних кордонів між Китаєм та центральноазійськими республіками у 1990-х роках відіграли основоположне значення для встановлення добросусідських стосунків між ЦАР та Китаєм. За спиною місцеві еліти мали радянський наратив про китайську загрозу, що потенційно могло ускладнити відносини зі східним сусідом. Проте негативне ставлення було послаблене компромісною позицією китайських дипломатів, що дозволило відносно швидко перейти від обговорення лінії кордону до її демілітаризації та проведення заходів для підвищення довіри між сторонами. Таке «поблажливе» ставлення надалі виділятиме Китай з-поміж інших великих та середніх партнерів ЦАР – ЄС, США, РФ, Туреччини та Ірану.

Бібліографічний список/References:

1. Blank S. Kazakhstan's Border Relations with China. / B. A. Elleman, S. Kotkin, & C. Schofield, Beijing's Power and China's Borders : Twenty Neighbors in Asia. Armonk, New York: M. E. Sharpe, 2013.

2. Cabestan J.-P. Central Asia-China Relations and Their Relative Weight in Chinese Foreign Policy. / M. Laruelle J.-F. Huchet, S. Peyrouse, & B. Balci, China and India in Central Asia: A New "Great Game"? New York: Palgrave Macmillan, 2010.

3. Clarke, M. E. Xinjiang and China's Rise in Central Asia – A History. New York: Routledge, 2011.

4. Dave B., Kobayashi Y. China's silk road economic belt initiative in Central Asia: economic and security implications. *Asia Europe Journal*, 2018, № 16, p. 267–281. doi:10.1007/s10308-018-0513-x

5. Fravel, M. T. Strong Borders, Secure Nation: Cooperation and Conflict in China's Territorial Disputes. Princeton: Princeton University Press, 2008.

6. Gleason G. Tajikistan-China Border Normalization. / B. A. Elleman, S. Kotkin, C. Schofield, Beijing's Power and China's Borders : Twenty Neighbors in Asia. Armonk, New York: M. E. Sharpe, 2013.

7. Laruelle M., Peyrouse S. China as a Neighbor: Central Asian Perspectives and Strategies. Singapore: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, 2013.

8. Pannier B. Kyrgyzstan: Parliament Angry Over Demarcation Of Sino-Kyrgyz Border. Radio Free Europe/Radio Liberty, 29 June 2001/ URL: https://www.rferl.org/a/1096823.html

9. Peyrouse S. China and Cenral Asia. / The New Great Game: China and Central Asia in The Era of Reform. Stanford, California: Stanford University Press, 2013.

10. Zhao H. Central Asia in China's Diplomacy. / E. Rumer, D. Trenin, H. Zhao, Central Asia: Views from Washington, Moscow, and Beijing. Armonk, New York: M.E.Sharpe, 2007.

11. Zhao H. Central Asia in Chinese Strategic Thinking. / The New Great Game: China and Central Asia in The Era of Reform. Stanford, California: Standford University Press, 2013.

Pokas M. The establishment of the cordons of the PRC with the territories of Central Asia: history and heritages

The article discusses the process of settling China's border problems with Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan. The problem of borders in the region had a long and very complicated history, in which numerous states that existed on the territory of modern Central Asia were involved. On the one hand, the exact delimitation and demarcation of borders in historical times was impossible, and since the nineteenth century, the issue of borders depended on the position of the Russian Empire at first, and then the USSR. Both of these countries did not consider China as an equal, so the issue of borders was most often resolved "on the ground" and not documented accurately enough. Thus, since 1991, numerous problems have arisen in the demarcation of the borders of the new states and the PRC, which were complicated by the process of state-building in the former and some unpreparedness of Beijing for the emergence of new states on its border and numerous negative narratives of the past. The main imperatives of the PRC's foreign policy were formed in response to international changes and therefore had a reactive character. At the same time,

China's attempt to solve internal problems through cooperation with the states of Central Asia was clearly visible. Negotiations on the establishment of common borders between China and the Central Asian republics in the 1990s played a fundamental role in establishing good-neighborly relations between the Central Asia and China, which favorably distinguished a similar process with other neighbors, but it was during the settlement of border problems that Beijing received some territorial increase, which was simply impossible in the previous period, avoiding the deterioration of relations with neighbors, and, thus, the isolation of the country in the region and in the international arena. Thus, when establishing borders with the republics of Central Asia, the People's Republic of China fully fulfilled its own political and diplomatic tasks.

Keywords: *China, Central Asia, borders, history of international relations, limology.*